

הַלְבוֹת חֲמִיץ וּמִצָּה פֶּרֶק ה

א. אין אסור משום חמץ בפסח, אלא חמשת מיני הדגן בלבד והם שני מיני החטים, שהן החטה והכסמת, ושלשת מיני השעורים, שהן השעורה ושבֹלֶת שועל והשיפון. אבל הקטניות, כגון ארז ודחן ופולים ועדשים וכיוצא בהן אין בהן משום חמץ; אלא אפלו לש קמח ארז וכיוצא בו ברותחין וכסהו בבגדים עד שנתפח כמו בצק שהחמיץ, הרי זה מתר באכילה שאין זה חמוץ, אלא סרחון.

ב. חמשת מיני דגן אלו אם לשן במי פרות בלבד, בלא שם מים בעולם אינם באין לידי חמוץ; אלא אפלו הניחן כל היום עד שנתפח כל הבצק, הרי זה מתר באכילה: שאין מי פרות מחמיצין, אלא מסריחין. ומי פרות, הן כגון יין וחלב ודבש וזית ומי תפוחים ומי רמונים וכל כיוצא בהן משאר יינות ושמנים ומשקין והוא, שלא יתערב בהן שם מים בעולם; ואם נתערב בהן מים כל שהוא, הרי אלו מחמיצין.

ג. אין מבשלין חטים במים כגון ריפות, ולא קמח כגון לביבות; ואם בשל, הרי זה חמץ גמור והוא, שיתבקעו בתבשיל. אין קולין את הבצק, בשמן על המחבת; אבל מבשלין את הפת, ואת הקמח הקלוי. ואם הרתיח המים הרבה, ואחר כך השליך לתוכן הקמח הרי זה מתר, מפני שהוא מתבשל מיד קדם שיחמיץ; וכבר נהגו בשנער ובספרד ובכל המערב, לאסר דבר זה גזרה, שמא לא ירתיח המים יפה יפה.

ד. מתר לבשל הדגן או הקמח, במי פרות; וכן בצק שלשו במי פרות אם בשלו במי פרות, או קלהו על המחבת בשמן הרי זה מתר: שמי פרות אינן מחמיצין.

ה. פרמל שמהבהבין אותו באור וטוחנין אותו, אין מבשלין הקמח שלו במים שמא לא נקלה באור יפה, ונמצא מחמיץ כשמבשלין אותו. וכן כשמוֹלֵלִין הקדרות החדשות, אין מבשלין בהן אלא מצה אפויה שחזרו וטחנו אותה; אבל קמח קלי אסור שמא לא קלהו יפה, ויבוא לידי חמוץ.

ו. אין בוללין את השעורין במים בפסח, מפני שהן רפין ומחמיצין במהרה. ואם כלל אם רפו כדי שאם הניחן על פי הביב שאופין עליו החלות יתבקעו, הרי אלו אסורין; ואם לא הגיעו לרפיון זה, הרי אלו מתרין.

ז. החטים מתר לבלל אותן במים, כדי להסיר סבן, וטוחנין אותן מיד, בדרך שטוחנין הסלת; וכבר נהגו כל ישראל בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובצרי המערב, שלא יבללו החטים במים גזרה, שמא ישהו ויחמיצו.

ח. תבשיל שנתבשל, ונמצאו בו שעורים או חטים אם נתבקעו הרי כל התבשיל אסור, שהרי נתערב בו החמץ. ואם לא נתבקעו מוציאין אותן, ושורפין אותן, ואוכלין שאר התבשיל: שאין הדגן שנבלל או נתבשל ולא נתבקע, חמץ גמור שלתורה, ואינו אלא מדברי סופרים משום שנאמר "ושמרתם, את-המצות" (שמות יב, יז), כלומר הזהירו במצה ושמרו אותה מכל צד חמוץ.

ט. לפיכך אמרו חכמים, צריך אדם להזהר בדגן שאוכל ממנו בפסח, כדי שלא יבוא עליו מים אחר שנקצר, עד שלא יהיה בו

שם חמוץ. דגן שטבע בנהר, או שנפל עליו מים כשם שאסור לאכלו, כך אסור לקימו: אלא מוכרו לישראל ומודיעו, כדי שיאכלנו קדם הפסח; ואם מכרו לגויים קדם הפסח, מוכר מעט לכל אחד ואחד, כדי שיכלה קדם הפסח, שמא יחזר הגוי וימכרנו לישראל.

י. דגן שנפל עליו דלף כל זמן שהוא טורד טפה אחר טפה, אכלו כל היום כלו אינו בא לידי חמוץ; אבל כשפוסק אם נשתהה כשעור, הרי זה אסור.

יא. אין לשין בפסח עיסה גדולה, שמא תחמיץ אלא שעור חלה בלבד. ואין לשין לא בחמין, ולא בחמי חמה, ולא במים שנשאבו בו ביום אלא במים שלנו; ואם עבר ולש באחד מכל אלו, הרי הפת אסורה.

יב. לא תשב אשה תחת השמש, ותלוש; ולא תחת הרקיע ביום העבים, אכלו במקום שאין השמש זורחת בו. ולא תניח את העיסה, ותתעסק בדבר אחר. ואם היתה לשה ואופה, צריכה שני כלים שלמים, אחד שמקטפת בו, ואחד שמצננת בו ידה. ואם עברה ולשה תחת השמש, או שלא צננה ידה, או שעשת עיסה יתר משעור חלה הפת מתרת. וכמה שעור חלה, כמו שלוש וארבעים וחמש ביצה כגוף הביצה הבינונית, לא כמשקלה.

יג. כל זמן שאדם עוסק בבצק, אכלו כל היום כלו אינו בא לידי חמוץ. ואם הגביה ידו והניחו, ושהה הבצק עד שהגיע להשמיע הקול בזמן שאדם מכה בידו עליו כבר החמיץ, וישרף מיד; ואם אין קולו נשמע אם שהה כדי שיהלך אדם מיל כבר החמיץ, וישרף מיד. וכן אם הכסיפו פניו, כאדם שעמדו שערוותיו הרי זה אסור לאכלו, ואין חיבין עליו כרת.

יד. היו שתי עיסות שהגביהו היד מהן בעת אחת, ונשתהו, והאחת מהן יש לה קול, והאחרת אין לה קול שתיהן ישרפו, והרי הן חמץ גמור.

טו. אין עושין סריקין המצירין בפסח, מפני שהאשה שוהה עליהן, ומתחמצין בעת עשייתן. לפיכך הנחתומין מתרין לעשותם, מפני שהן בקיאין באמנותן, וממהרים לעשותם; אבל בעלי בתים אסורים, ואכלו צרו אותן בדפוס שמא יבואו אחרים לעשות שלא בדפוס, וישהו בעשייתן ויחמיצו.

טז. מים שרוחצין בו הידים והערבה אחר שלשין, וכן מים שמשתמשין בו בשעת לישה הרי זה ישפך במקום מדרון, כדי שלא יתקבץ במקום אחד ויחמיץ.

יז. אין שורין את המרסן ומניחין לפני התרנגולין, שמא יחמיץ. אבל חולטין להן המרסן ברותחין, ומניחין לפניהן; וכבר נהגו רב העולם, שלא לחלט גזרה, שמא לא ירתיח המים יפה יפה.

יח. ומתר ללוש לתרנגולין מרסן או קמח, ומאכילן מיד, או נותן לפניהן, והוא עומד עליהן עד שלא ישהה לפניהן, כדי הלוח מיל. וכל זמן שהן מנקרין בו, או שהוא מהפך בו בידו אינו מחמיץ; וכשיפסקו מלאכל ישטף הכלי במים, וישפך במקום מדרון.

יט. לא תשרה אשה את המרסן, שתוליך בידה למרחץ; אבל

שָׁפָה הִיא עַל בְּשָׂרָה, יָבֵשׁ. וְלֹא יִלְעַס אָדָם חֲטִיךְ וַיִּתֵּן עַל מִכְתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַחְמִיצוֹת. אֵין נוֹתֵנִין אֶת הַקֶּמַח לַתּוֹךְ הַחֶרֶסֶת; וְאִם נָתַן יִשְׂרָף מִיָּד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִמָּהָר לְהַחְמִיץ. אֵין נוֹתֵנִין אֶת הַקֶּמַח לַתּוֹךְ הַחֶרֶדֶל; וְאִם נָתַן, יֹאכַל מִיָּד.

ב. מִתֵּר לֶתֶת הַתְּבַלִּין וְהַשְׂמֶשֶׁמֶן וְהַקֶּצֶחַ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, לַתּוֹךְ הַבֶּצֶק; וְכֵן מִתֵּר לָלוֹשׁ הָעִיסָה בְּמִים וְשֶׁמֶן, אוֹ דְבֵשׁ וְחֶלֶב, אוֹ לֶקְטֹף בָּהֶן. וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן, אֲסוּר לָלוֹשׁ וּלְקַטֹּף אֶלֶּא בְּמִים בְּלִבָּד לֹא מִשּׁוֹם חֲמֵץ, אֶלֶּא כִּדִּי שִׂיחָיָה "לֶחֶם עֲנִי" (דְּבָרִים טז, ג); וּבִרְאשׁוֹן בְּלִבָּד הוּא, שְׂצָרִיךְ לִהְיוֹת זָכוֹרִין "לֶחֶם עֲנִי".

בא. כָּל כָּלִי חֶרֶס שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חֲמֵץ בְּצוּגָן, מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן מִצָּה בְּצוּגָן חוּץ מִכָּלִי שֶׁמִּנְיָחִין בּוֹ הַשָּׂאֹר וְכָלִי שֶׁמִּנְיָחִין בּוֹ חֶרֶסֶת, מִפְּנֵי שֶׁחֲמוּצָן קָשָׁה; וְכֵן עֲרֻבוֹת שֶׁלְּשִׁין בָּהֶן הַחֲמֵץ, וּמִנְיָחִין אוֹתוֹ שֶׁם עַד שִׂיחְמִיץ הָרִי הֵן כְּבֵית שָׂאֹר, וְאֵין מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶן בַּפֶּסַח.

בב. בֵּיב שֶׁלְּחֶרֶס שְׂאוּפִין עָלָיו חֲלוֹת חֲמֵץ כָּל הַשָּׁנָה, אֵין אוֹפִין עָלָיו מִצָּה בַּפֶּסַח; וְאִם מְלֹאוֹ גָּחָלִים וְהִסִּיק מְקוֹם שֶׁהָיָה מְבַשֵּׁל בּוֹ הַחֲמֵץ, מִתֵּר לְבַשֵּׁל עָלָיו מִצָּה.

בג. כָּלִי מִתְּכוֹת וְכָלִי אֲבָנִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חֲמֵץ בְּרוֹתְחִין בְּכָלִי רִאשׁוֹן, כְּגוֹן קִדְרוֹת וְאַלְפָסִין נוֹתֵן אוֹתָן לַתּוֹךְ כָּלִי גָדוֹל, וּמְמַלֵּא עֲלֵיהֶן מִים, וּמִרְתִּיחֵן בְּתוֹכוֹ; וְאַחֵר כֶּךָ שׁוֹטֵף אוֹתָן, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בַּמִּצָּה. וְכֵן הַסְפִּינִין, מִרְתִּיחֵן אֶת הַלֶּהֶב וְאֶת הַנֶּצֶב בְּכָלִי רִאשׁוֹן; וְאַחֵר כֶּךָ מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בַּמִּצָּה.

כד. כָּלִי מִתְּכוֹת וְאֲבָנִים וְכָלִי עֲצִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חֲמֵץ בְּכָלִי שֵׁנִי, כְּגוֹן קַעְרוֹת וְכוֹסוֹת נוֹתֵן אוֹתָן לַתּוֹךְ כָּלִי גָדוֹל, וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶן מִים רוֹתְחִין, וּמִנְיָחֵן בְּתוֹכוֹ עַד שִׁיפְלִטוּ; וְאַחֵר כֶּךָ שׁוֹטֵפִין, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בַּמִּצָּה.

כה. כָּל כָּלִי חֶרֶס שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חֲמֵץ בַּחֲמִין בֵּין בְּכָלִי רִאשׁוֹן כְּגוֹן קִדְרוֹת, בֵּין בְּכָלִי שֵׁנִי כְּגוֹן קַעְרוֹת, בֵּין שֶׁהָיוּ מְשׁוּחִין וְשׁוּעִין בְּאֶבֶר שְׁעוֹשִׁין אוֹתָן כַּעֲיֵן זְכוּכִית, בֵּין שֶׁהָיוּ חֶרֶס כְּמָה שֶׁהֵן אֵין מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶן בַּמִּצָּה, אֶלֶּא מִנְיָחֵן לְאַחֵר הַפֶּסַח וּמְבַשֵּׁל בָּהֶן.

כו. כָּלִי רִאשׁוֹן שֶׁרָצָה לְהִרְתִּיחוֹ, וְלֹא מָצָא כָּלִי אַחֵר גָּדוֹל מִמֶּנּוּ כִּדִּי לְהִרְתִּיחוֹ בְּתוֹכוֹ הָרִי זֶה מְקִיף לוֹ שָׁפָה שֶׁלְטִיט עַל שִׁפְתּוֹ מִבַּחוּץ, וּמְמַלְאֵהוּ מִים עַד שִׁיגְבְּרוּ הַמִּים עַל שִׁפְתּוֹ, וּמִרְתִּיחֵן הַמִּים בְּתוֹכוֹ, וְדִּיּוֹ; וְאַחֵר כֶּךָ שׁוֹטֵף אוֹתוֹ, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בַּמִּצָּה.

הַלְבוֹת חֲמֵץ וּמִצָּה פֶּרֶק ו

א. מִצּוֹת עָשָׂה מִן הַתּוֹרָה לֶאֱכֹל מִצָּה בְּלִיל חֲמֹשֶׁה עָשׂוֹר, שֶׁנֶּאֱמָר "בְּעֶרֶב, תֹּאכְלוּ, מִצָּת" (שְׁמוֹת יב, יח) בְּכָל מְקוֹם, וּבְכָל זְמַן. וְלֹא תֵּלֶה אֲכִילָה זֹו בְּקֶרְבֵּן הַפֶּסַח, אֶלֶּא זֹו מִצָּוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה; וּמִצּוֹתָהּ כָּל הַלֵּילָה. אֲבָל בִּשְׂאֵר הָרָגֶל, אֲכִילַת מִצָּה רְשׁוּת רָצָה, אוֹכֵל מִצָּה; רָצָה, אוֹכֵל אֶרֶז אוֹ דָּחָן אוֹ קָלִיּוֹת אוֹ פְּרוֹת. אֲבָל בְּלִיל חֲמֹשֶׁה עָשׂוֹר בְּלִבָּד, חוֹבָה; וּמִשְׁאֲכָל פְּזִית, יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ.

ב. בלע מצה, יצא; בלע מרור, יצא. בלע מצה ומרור כאחד ידי מצה יצא, ידי מרור לא יצא: שהמרור כטפלה למצה. כרכן בסיב וכיוצא בו ובלעזן, אף ידי מצה לא יצא.

ג. אכל מצה בלא פונה, כגון שאנסוהו גויים לאכל יצא ידי חובתו; אכל כזית מצה והוא נכפה בעת שטותו, ואחר כך נתרפא חייב לאכל אחר שנתרפא, לפי שאותה אכילה היתה בשעה שהיה פטור מכל המצוות.

ד. אין אדם יוצא ידי חובת אכילת מצה, אלא אם כן אכלה מאחד מחמשת המינין שנאמר "לא יאכל, חמץ" (שמות יג, ג) ונאמר "תאכלו, מצת" (שמות יב, יח; שמות יב, כ): דברים הבאים לידי חמוץ אם אכלן מצה, יצא בהן ידי חובתו; אבל שאר הדברים, כגון ארז ודחן וקטניות אין בהן מצה, לפי שאין בהן חמץ.

ה. העושה עיסה מן החטים ומן הארז אם יש בה טעם דגן, יוצא בה ידי חובתו. עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה, יוצא בה ידי חובתו; אין הרועים אוכלין ממנה, אינו יוצא בה, שאין זו משמרת לשם מצה.

ו. מצה שלשה במי פרות, יוצא בה ידי חובתו בפסח. אבל אין לשין אותה ביין, או שמן, או דבש, או חלב משום "לחם עני" (דברים טז, ג), כמו שבארנו; ואם לש ואכל, לא יצא ידי חובתו. ואין יוצאין לא בפת מרסן, ולא בפת סבין; אבל לש הוא את הקמח בסבין שלו ובמרסנו ועושהו פת, ויוצא בה ידי חובתו. וכן פת סלת נקיה ביותר הרי זו מתרת, ויוצא בה ידי חובתו בפסח; ואין אומרים בה, אין זה "לחם עני".

ז. אחד מצה שנאפת בתנור, או באלפס, בין שהדביק הבצק באלפס ואחר כך הרתיח, בין שהרתיח ואחר כך הדביק; אפלו אפיה בקרקע, הרי זה יוצא בה ידי חובתו. וכן אם לא נאפת אפיה גמורה, יוצאין בה והוא, שלא יהיו חוטין שלבצק נמשכין ממנה בעת שפורסה. ויוצאין ברקיק השרוי והוא, שלא נמוח; אבל מצה שבשלה אינו יוצא בה ידי חובתו, שהרי אין בה טעם הפת.

ח. אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה לו, כגון שאכלה טבל, או מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, או שגזלה. זה הכלל כל שמברכין עליו ברכת המזון, יוצא בה ידי חובתו; וכל שאין מברכין עליו ברכת המזון, אין יוצא בה ידי חובתו.

ט. הכוהנים יוצאין בחלה ובתרומה, אף על פי שהיא מצה שאינה ראויה לכל אדם; וכן יוצאין במצה שלמעשר שני, בירושלים. אבל אין יוצאין במצה שלבכורים, אפלו בירושלים: מפני שהבכורים, אין בהן הטר בכל המושבות, ומעשר שני, אפשר שיפדה ויאכל בכל מקום; וכתוב "בכל מושבתיכם, תאכלו, מצות" (שמות יב, כב) מצה הראויה להאכל בכל המושבות, היא שיוצאין בה ידי חובה.

י. חלות תודה ורקיקי נזיר שעשה אותן לעצמו, אין יוצאין בהן: שנאמר "ושמרתם, את המצות" (שמות יב, יז) מצה המשתמרת לענין מצה בלבד, היא שיוצאין בה; אבל זו,

מִשְׁתַּמֶּרֶת לַעֲנִין הַזֶּבֶחַ. וְאִם עֲשִׂין לְמִכַּר בְּשׁוּק, הֲרִי זֶה יוֹצֵא בְּיַד יְדֵי חֻבְתּוֹ: שֶׁהָעוֹשֶׂה לְמִכַּר בְּשׁוּק, בְּדַעְתּוֹ שְׂאֵם לֹא יִמָּכְרוּ יֹאכַל אוֹתָן; וְנִמְצָא בְּשַׁעַת עֲשִׂיתָן, שֶׁמֶרֶן לְשֵׁם מִצָּה.

יא. הַכֹּל חֵיבִין בְּאֲכִילַת מִצָּה, אִפְלוּ נָשִׁים וְעֶבְדִּים; קָטָן שִׁיכּוֹל לֶאֱכֹל פֶּת מַחֲנֹכִין אוֹתוֹ בְּמִצּוֹת, וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ כְּזֵית מִצָּה. חוּלָה אוֹ זָקֵן שְׂאִינוּ יָכוֹל לֶאֱכֹל מִצָּה, שׁוֹרִין לוֹ רִקִּיק בְּמִים וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ וְהוּא, שְׁלֹא נִמּוּחַ.

יב. מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים שְׂאִין מִפְּטִירֵין אַחֵר מִצָּה כָּלוּם, אִפְלוּ קָלִיּוֹת וְאַגּוּזִים וְכִיוּצָא בָּהֶן; אֲלֹא אִף עַל פִּי שְׂאֵכֵל מִצָּה, וְאֹכֵל אַחֲרֶיהָ מֵאֲכִלוֹת אַחֲרוֹת וּפְרוֹת וְכִיוּצָא בָּהֶן חוּזֵר וְאוֹכֵל כְּזֵית מִצָּה בְּאַחֲרוֹנָה, וּפּוֹסֵק.

יג. אֶסְרוּ חֲכָמִים לֶאֱכֹל מִצָּה בְּעָרֵב הַפֶּסַח, כְּדִי שִׁיְהִיָּה הַפֶּר לֶאֱכִילָתָהּ בְּעָרֵב; וּמִי שְׂאֵכֵל מִצָּה בְּעָרֵב הַפֶּסַח, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת. וְכֵן אֶסּוּר לֶאֱכֹל עָרֵב הַפֶּסַח, מִקֵּדֶם הַמִּנְחָה בְּמַעַט, כְּדִי שִׁיִּכָּנֵס לֶאֱכִילַת מִצָּה בְּתֵאוּהָ; אֲבָל אוֹכֵל הוּא מְעַט פְּרוֹת אוֹ יִרְקוֹת, וְלֹא יִמְלֹא כֶּרְסוֹ מֵהֶן. וְחֲכָמִים הִרְאִישׁוּנִים הָיוּ מֵרַעִיבִין עֲצָמָן עָרֵב הַפֶּסַח, כְּדִי לֶאֱכֹל מִצָּה בְּתֵאוּהָ וַיְהִיו מִצּוֹת חֲבִיבִין עֲלֵיו; אֲבָל בְּשָׂאֵר עֲרַבֵּי יָמִים טוֹבִים, אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתַּחֲשֵׁךְ.

הַלְבוֹת חֲמִין וּמִצָּה פָּרָק ז

א. מִצּוֹת עָשִׂה שְׁלֵתוֹרָה לְסַפֵּר בְּנִסִּים וְנִפְלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, בְּלִיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן שְׁנֵאמָר "זְכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתָם" (שְׁמוֹת יג, ג), כִּמָּה שְׁנֵאמָר "זְכוֹר אֶת-יּוֹם הַשַּׁבָּת" (שְׁמוֹת כז, ז). וּמִנִּין שֶׁבְּלִיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר תִּלְמַד לוֹמַר "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ, בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: בַּעֲבוּר זֶה" (שְׁמוֹת יג, ח), בְּשַׁעַת שִׁישׁ מִצָּה וּמְרוֹר מִנְחִים לְפָנֶיהָ.

ב. וְאִף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ בֵּן, אִפְלוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים חֵיבִים לְסַפֵּר בִּיציאת מצרים; וְכָל הַמֵּאֲרִיךְ בַּדְּבָרִים שְׂאִרְעוּ וְשִׁהִיו, הֲרִי זֶה מְשַׁבַּח.

ג. מִצּוּהָ לַהוֹדִיעַ לְבָנִים, וְאִפְלוּ לֹא שְׂאֵלוּ שְׁנֵאמָר "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ" (שְׁמוֹת יג, ח). לְפִי דַעְתּוֹ שֶׁלְבֵן, אָבִיו מִלְּמָדוֹ. פִּיֶּצֶד: אִם הָיָה קָטָן אוֹ טַפֵּשׁ אוֹמֵר לוֹ, בְּנִי, כִּלְנוּ הָיִינוּ עֲבָדִים כָּמוֹ שֶׁפָּחָה זֶה אוֹ כָּמוֹ עֶבֶד זֶה בְּמִצְרַיִם, וּבְלִילָה הַזֶּה פָּדָה אוֹתָנוּ הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וַיֵּצְאֵנוּ לְאֲחֵרוֹת; וְאִם הָיָה הַבֵּן גְּדוֹל וְחָכָם מוֹדִיעוֹ מִה שְׂאִרְעָה לָנוּ בְּמִצְרַיִם, וְנִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לָנוּ עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ: לְפִי דַעְתּוֹ שֶׁלְבֵן.

ד. וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שְׁנוּי בְּלִילָה הַזֶּה כְּדִי שִׁירָאוּ הַבָּנִים וַיִּשְׂאֵלוּ וַיֹּאמְרוּ, מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלִּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלִּילוֹת, עַד שִׁישִׁיב לָהֶם וַיֹּאמֶר לָהֶם, כֶּךָ וְכֶךָ אֶרֶץ וְכֶךָ וְכֶךָ הָיָה.

ה. וְכִיֶּצֶד מִשְׁנֵה מַחֲלָק לָהֶם קָלִיּוֹת וְאַגּוּזִים, וְעוֹקְרִים הַשְּׁלַחַן מִלְּפָנֶיהֶם קֵדֶם שִׁיאֲכִלוּ, וְחוֹטְפִין מִצָּה זֶה מִיַּד זֶה, וְכִיוּצָא בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה. אֵין לוֹ בֵּן, אֲשֶׁתּוֹ שׁוֹאֲלָתוֹ; אֵין לוֹ אִשָּׁה שׁוֹאֲלִין זֶה אֶת זֶה מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלִּילָה הַזֶּה, וְאִפְלוּ הָיוּ כָּלָן חֲכָמִים. הָיָה לְבָדוֹ, שׁוֹאֵל לַעֲצָמוֹ מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלִּילָה הַזֶּה.

ו. וְצָרִיךְ לְהִתְחִיל בְּגִנוּת, וּלְסִים בְּשֹׁבָח. כִּיצַד: מִתְחִיל וּמְסַפֵּר שְׁבַתְחָלָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ בִּימֵי תָרַח וּמִלְפָּנָיו, כּוֹפְרִים וְטוֹעִין אַחֲרֵי הַהֶבֶל וְרוֹדְפֵי עֲבוּדָה זָרָה; וּמְסִים בְּדַת הָאֱמֶת, שֶׁקָּרְבָנוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָהּ, וְהַבְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים, וְקָרְבָנוּ לִיְחֻדּוֹ. וְכֵן מִתְחִיל וּמוֹדִיעַ שְׁעֲבָדִים הָייְנוּ לַפְּרָעָה בְּמִצְרַיִם, וְכָל הָרָעָה שֶׁגָּמְלוֹנוּ; וּמְסִים בְּנִסִּים וּנְפִלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לָנוּ, וּבַחֲרוּתָנוּ. וְהוּא שִׁידְרֵשׁ מִ"אַרְמֵי אֲבֹד אָבִי" (דְּבָרִים כו, ה), עַד שִׁיִּגְמַר כָּל הַפְּרָשָׁה; וְכָל הַמוֹסִיף וּמֵאָרִיךְ בְּדֶרֶשׁ פְּרָשָׁה זוֹ, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח.

ז. כָּל מִי שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים אֱלוּ בְלִיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ; וְאֱלוּ הֵן פֶּסַח, מִצָּה, וּמְרוֹרִים: פֶּסַח, עַל שֵׁם שֶׁפֶּסַח הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאָמַרְתֶּם זִבְח־פֶּסַח הוּא לָהּ" (שְׁמוֹת יב, כז); מְרוֹרִים, עַל שֵׁם שֶׁמָּרוּ הַמִּצְרִיִּים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם; מִצָּה, עַל שֵׁם שֶׁנֶּגְאָלוּ. וּדְבָרִים הָאֵלּוּ כֻּלָּן, הֵן הַנִּקְרָאִין הַגָּדָה.

ח. בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, חַיִּב אָדָם לְהִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאֵלּוּ הוּא בַּעֲצָמוֹ יֵצֵא עֵתָה מִשְׁעַבְדֹּד מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאוֹתָנוּ, הוֹצִיא מִשָּׁם . . ." (דְּבָרִים ו, כג). וְעַל דְּבַר זֶה צִוָּה בַּתּוֹרָה, "וְזָכַרְתָּ, כִּי עֶבֶד הָיִיתָ" (דְּבָרִים ה, יד; דְּבָרִים טו, טו; דְּבָרִים טז, יב; דְּבָרִים כד, יח; דְּבָרִים כד, כב), כְּלוּמַר כְּאֵלּוּ אַתָּה בַּעֲצָמְךָ הָיִיתָ עֶבֶד, וַיֵּצֵאֲךָ לְחֵירוֹת וּנְפִדִיתָ.

ט. לְפִיכֵךְ כְּשֹׁעֵד אָדָם בְּלִילָה הַזֶּה, צָרִיךְ לֶאֱכֹל וּלְשַׁתּוֹת וְהוּא מְסַב דֶּרֶךְ חֵירוֹת. וְכָל אֶחָד וָאֶחָד, בֵּין אֲנָשִׁים בֵּין נָשִׁים, חַיִּב לְשַׁתּוֹת בְּלִילָה הַזֶּה, אַרְבַּעַת כּוֹסוֹת שְׁלִיין אֵין פָּחוֹת מֵהֵן; וְאִפְלוּ עָנִי הַמִּתְפָּרֵס מִן הַצִּדְקָה, לֹא יִפְחָתוּ לוֹ מֵאַרְבַּעַת כּוֹסוֹת: שְׁעוֹר כָּל כּוֹס מֵהֵן, רְבִיעִית.

י. אִפְלוּ עָנִי שְׁבִישְׂרָאֵל, לֹא יֹאכֹל עַד שְׁיִסֵּב. אֲשֶׁה אֵינָה צְרִיכָה הַסֶּבֶה; וְאִם אֲשֶׁה חֲשׁוּבָה הִיא, צְרִיכָה הַסֶּבֶה. וּבֵן אֶצֶל אָבִיו וְהַשְׁמֵשׁ בְּפָנָיו רַבּוֹ, צְרִיכִין הַסֶּבֶה; אֲבָל תַּלְמִיד בְּפָנָיו רַבּוֹ, אֵינוֹ מְסַב אֲלֵא אִם כֵּן נָתַן לוֹ רַבּוֹ רְשׁוּת. וְהַסֶּבֶת יָמִין, אֵינָה הַסֶּבֶה; וְכֵן הַמְּסַב עַל עַרְפוֹ, אוֹ עַל פָּנָיו אֵין זֶה הַסֶּבֶה. וְאֵימָתִי צְרִיכִין הַסֶּבֶה בְּשַׁעַת אֲכִילַת כּוֹזֵית מִצָּה, וּבְשַׁתִּית אַרְבַּעַת כּוֹסוֹת הָאֵלּוּ. וְשָׂאֵר אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִּיתוֹ אִם הֵסֵב, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח; וְאִם לֹאוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ.

יא. אַרְבַּעַת כּוֹסוֹת הָאֵלּוּ צָרִיךְ לְמַזֵּג אוֹתָן, כְּדִי שְׁתִּהְיֶה שְׁתִּיהַ עֲרֵבָה: הַכֹּל לְפִי הַיִּין, וּלְפִי דַעַת הַשׁוֹתָה; וְלֹא יִפְחַת בְּאַרְבַּעַתָּן, מְרַבִּיעִית יֵין חַי. שְׁתֵּה אַרְבַּעַת כּוֹסוֹת אֱלוּ מִיֵּין שְׁאֵינוֹ מְזוּג יֵצֵא יְדֵי אַרְבַּעַת כּוֹסוֹת, וְלֹא יֵצֵא יְדֵי חֵירוֹת; שְׁתֵּה אַרְבַּעַת כּוֹסוֹת מְזוּגִין בְּבֵת אַחַת יֵצֵא יְדֵי חֵירוֹת, וְלֹא יֵצֵא יְדֵי אַרְבַּעַת כּוֹסוֹת. וְאִם שְׁתֵּה מִכָּל כּוֹס מֵהֵן רַבּוֹ, יֵצֵא.

יב. כָּל כּוֹס וְכוֹס מֵאַרְבַּעַת כּוֹסוֹת הָאֵלּוּ, מְבָרֵךְ עָלָיו בִּרְכָה בְּפָנָיו עַצְמוֹ. וְכוֹס רֵאשׁוֹן, אוֹמֵר עָלָיו קָדוֹשׁ הַיּוֹם; כּוֹס שֵׁנִי, קוֹרֵא עָלָיו אֶת הַהַגָּדָה; כּוֹס שְׁלִישִׁי, מְבָרֵךְ עָלָיו בִּרְכַת הַמְּזוּן; כּוֹס רְבִיעִי, גּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהֶלֶל, וּמְבָרֵךְ עָלָיו בִּרְכַת הַשִּׁיר. וּבֵין הַכּוֹסוֹת הָאֵלּוּ אִם רָצָה לְשַׁתּוֹת, שׁוֹתָה; בֵּין שְׁלִישִׁי לְרְבִיעִי, אֵינוֹ שׁוֹתָה.

יג. הַחֲרָסֶת מִצָּוָה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, זָכַר לְטִיט שֶׁהָיוּ עוֹבְדִין בּוֹ בְּמִצְרַיִם. וְכִיצַד עוֹשִׂין אוֹתָהּ לּוֹקְחִין תְּמָרִים אוֹ גִּרְגָרוֹת

או צְמוּקִין וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְדוֹרְסִין אוֹתָן, וְנוֹתְנִין לְתוֹכָן חֶמֶץ, וּמִתְבָּלִין אוֹתָן בְּתַבָּלִין כָּמוֹ טֵיט בְּתֶבֶן; וּמִבִּיאִין אוֹתָן עַל הַשֶּׁלֶחָן, בְּלֵיל הַפֶּסַח.

יד. אֲכִילַת מָרוֹר אֵינָה מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, אֲלֹא תְלוּיָהּ הִיא בְּאֲכִילַת הַפֶּסַח: שְׂמֻצּוֹת עֲשֵׂה אַחַת לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח, עַל מִצָּה וּמְרוֹרִים. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים, לֶאֱכֹל הַמָּרוֹר לְבַדּוֹ בְּלֵילָה זֶה, אִפְלוּ אֵין שָׁם קָרְבֵּן פֶּסַח.

טו. מְרוֹרִים הָאֻמוּרִים בַּתּוֹרָה, הֵן הַחֲזֵרֶת וְהַעֲלָשִׁין וְהַתְּמָכָה וְהַחֲרֻבּוּנָה וְהַמָּרוֹר; כָּל אֶחָד מִחֲמֹשֶׁת מִיְּנֵי יֶרֶק אֱלוֹ, נִקְרָא מָרוֹר. וְאִם אֶכֶל מֵאֶחָד מֵהֶן אוֹ מִחֲמֻשָּׁתָן כַּזֵּית, יֵצֵא וְהוּא, שִׁיְהִיו לַחֲיִין; וְיוֹצֵאִין בְּקֶלַח שֶׁלֶחָן, אִפְלוּ יִבֶּשׁ. וְאִם שֶׁלֶקֶן, אוֹ כִּבְשָׁן, אוֹ בִשְׁלָן אֵין יוֹצֵא בָהֶן.